

ÁTALAKULÓ FOGLALKOZTATÁSI MODELLEK AZ INNOVÁCIÓ ÉS A TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK TÜKRÉBEN¹

Technológiai jövőképek Magyarországon – kerekasztal-beszélgetés az 59. Közgazdász-vándorgyűlés Fejlődésgazdaságtani szekciójában

Különös, és egyben meglepő beszélgetésnek biztosított táptalajt az MKT Fejlődésgazdaságtani Szakosztályának elnöke, Trautmann László, aki a tudományos élet egymástól távol eső területeiről invitált egyetemi vezetőket és kutatókat az 59. Közgazdász-vándorgyűlés Fejlődésgazdaságtani szekciójának kerekasztalához. A beszélgetés résztvevője volt Csath Magdolna, a PPKE és Nemzeti Közszolgálati Egyetem kutatóprofesszora, a Nemzeti Versenyképességi Tanács tagja, az MKT Versenyképességi, valamint Informatikai Szakosztályainak elnökségi tagja, Felde Imre, az Óbudai Egyetem ipari és üzleti kapcsolatokért felelős rektorhelyettese, valamint Levendovszky János, a BME tudományos és innovációs rektorhelyettese. Trautmann László felvezetőjében felidézte Robert Schiller legújabb könyvét (Narratív közgazdaságtan) és elmondta, hogy Schiller a műben arról ír, milyen fontos a közös narratíva, a közös jövőkép a gazdasági fejlődéshez, és technológiai jövőkép nélkül nincs gazdasági fejlődés. Így adódik a kérdés: milyen fordulat zajlik a technológiai jövőkép kialakításában és hogyan tekintenek mindezekre a nem műszaki értelmiségiek, valamint maguk a vállalkozók.

Első kérdésében Trautmann László a világválság gazdasági hatásairól, a technológiai változások veszteseiről és nyerteseiről, továbbá a globális átrendeződés (a technológiai munkamegosztás területén) magyar aspektusairól kérdezte vendégeit. Levendovszky János szerint paradox módon a digitalizáció és a cégek hatékonysága nőtt a válság következtében, ebben a környezetben felértékelődött az egyetemek képzési és kutatási szerepe. Csath Magdolna a technológia és az innováció előrefutásáról beszélt, emellett aggodalmát fejezte ki a felhasználók tudáshiánya és a kisvállalati szektor versenyképességének tendenciózus helyzete miatt. Véleménye szerint Magyarországon kicsi a hajlandóság az ezirányú befektetésekre, jelentse ez mind a humántőkébe, mind a digitalizációba történő befektetéseket. Felde Imre a távolból és a közvetlen

¹ DOI: 10.14267/RETP2021.04.05

közlelről végezhető tevékenységgel rendelkező cégek között tett különbséget a piacon. Ennek kapcsán Csath Magdolna felhívta a figyelmet arra, hogy a digitalizációra tekintettel kell kialakítani a megfelelő gazdasági szerkezetet, ugyanis jól látható különbségek fedezhetők fel az eltérő gazdasági szerkezettel rendelkező országok között.

A második kérdés a foglalkoztatás és a munkanélküliség körüli félelmekre irányult. Levendovszky János elismerte, hogy valóban átalakulóban van a foglalkoztatási modell, amit a felsőoktatásnak aktívan kísérnie kell, ugyanis csak így lehet a jövőben munkához jutni. Elmondta továbbá, hogy a magyar KKV szektorban alacsony (19%) a műszaki háttértudással rendelkezők száma a 20-29-es korosztályban. Csath Magdolna ezzel szemben nem fél a munkahelyek elvesztésétől. Véleménye szerint az AI használata új tudásalapú munkahelyeket is teremt. Határozottan elutasította a „géprombolás” hagyományát, hiszen ahogyan a gőzgépek rombolása is értelmetlen volt, úgy nem érdemes lázadni a technológiai haladással szemben sem. Úgy gondolja, a jövőbe történő sietés és a képzések adnak megfelelő választ a technológia teremtette kihívásokra. Visszatérve Levendovszky rektorhelyettes úr statisztikájára, ehhez képest az EUROSTAT adata rosszabb képet mutat. Abban az szerepel, hogy műszaki végzettsége a fentebb említett korosztályban Magyarországon 1,2%-nak van, a V4 országok között ez a legrosszabb. Trautmann László röviden szólította meg Felde Imrét: „Kell-e félnünk?”. Felde Imre utalt a Terminátor című filmre, de úgy gondolja, hogy az a jövőkép még nem aktuális. Elismeri, hogy valóban vannak területek, mint a streamingszolgáltatók vagy a dróntechnológia, ahol nagyon nagy arányban lehet kiváltani már az emberi munkát, de ettől még ez nem tekinthető tömegesnek.

Trautmann László a multinacionális vállalatok középtávú stratégiáiról és a gazdasági szereplők lehetséges távozásáról kérdezte a résztvevőket. Levendovszky János a magasabb hozzáadottértékű K+F fontosságát emeli ki, ezt vitatva Csath Magdolna arra a belátásra buzdít, hogy a kereskedelem és értékesítés területére kell nagyobb hangsúlyt fektetni és a globális értékláncok újraszervezésekor kell megerősíteni a helyi hálózaton alapuló értékláncokat. Felde Imre Levendovszky János mellett foglal állást, példákat hoz a K+F háttérű vállalatok stabilitására. Ezután Trautmann László Csath Magdolnát kérdezi a jövőben kiemelkedő ágazatokról. Csath Magdolna véleménye szerint az innováció és a technológiák okos, tudásalapúan szervezett használata válik fontossá az AI, az egészség-, az informatikai és a hadiipar területén leginkább. Viszont ahhoz, hogy erre érdemben reagálni tudjon a társadalom, gazdasági szerkezetet tudjon váltani, nemzeti stratégia kell, melynek az oktatás, a kutatás és az innováció hármának lábán kell állnia. Erre reagáltak a műszaki területek képviselői, akik egyetértettek abban, hogy rengeteg stratégiát dolgoztak ki az elmúlt évtizedekben, de egyik sem egyesítette a társadalom különböző csoportjait.

Trautmann László egy amerikai kutatást említve hoz be újabb szempontokat a technológiáról folytatott diskurzusba, mely arról szól, hogy a közgazdaságtant hallgatókat az egyenlőtlenségek érdeklik leginkább. Úgy látja, hogy a technológiai egyenlőtlenségek is feszítik a társadalmat, erre a kérdésre szeretne választ keresni amellet, hogy a vállalkozási hajlandóság alacsony értékének okait is vizsgálná, hiszen a tudás és az értékrend közvetítésében is kiemelt szerepe van a vállalkozásoknak (a szerk.). Csath Magdolna a felülről szervezett társadalmi folyamatokat kritizálta, a kis közösségek és az állampolgárok képessé tételét szorgalmazta a tudásalapú gazdaságra, ebben látja a vállalkozás, a vállalkozások és azok innovációjának sikerét. Felde Imre azt fűzi hozzá, hogy a műszaki területek megerősítését társadalmi és kulturális szempontból kell komolyan venni. Egy kísérlet során a korai oktatási és nevelési szakaszban támogatták képzéssel a fiatalokat. Ennek eredményeként erősebb hivatástudat alakult ki, és csökkent a tanulmányok alatti lemorzsolódás.

Trautmann László felveti, hogy a műszaki egyetemi helyek bővítése válhat szükségessé. Levendovszky János szerint nem a felsőoktatásban kell több embert képezni, hanem a közgondolkodás kialakításában kell szerepet vállalniuk a műszaki intézményeknek. Csath Magdolna úgy gondolja, a gazdasági szerkezet adhat erre választ, hiszen elhelyezkedés, kihívástalálás céljából sokan mennek Nyugatra, emellett a gazdasági siker, a vállalkozás és a kreativitás megbecsültségét társadalmi szinten növelni kell. Levendovszky János szerint, a BPS (Bachelor of Professional Studies, gyakorlatorientált alapszintű oktatási programok) képzések megerősítésére szakmai és társadalmi szempontból is igény van, amire a BME napjainkban is reagál. Felde Imre az amerikai egyetemek példáival támasztja alá a lemorzsolódásellenes törekvések sikerét. (Amerikában a képzések díjaiból élő egyetemek mindent megtesznek a képzés teljesítésének sikeréhez.) Csath Magdolna a főiskolákat tartja igazán fontosnak a képzés területén, de példamutatást vár el az egyetemek digitális és technológiai rendszereinek kialakításától.

A beszélgetés záró kérdése a magyarországi egyetemek átalakult felépítésével kapcsolatos. Trautmann László azt vetette fel, hogy az átalakulási folyamat lényege a műhelyek teljesítményének javítása, hiszen valójában ott születik meg az innováció nagy része. Levendovszky János szerint az interdiszciplináris kutatások hiányoznak, talán erre a kérdésre adhat hatékony választ a tudáscentrumok koncepciója. Komoly korlát minden egyetemen a „silók” kialakulása, aminek eredményeként az egyes szakterületen jelentős kutatások folynak, világszínvonalú teljesítményt érnek el, de nincs átjárás az egyes területek között. Erre a vezetésnek kell megoldást találnia, de ez nem könnyű feladat. Felde Imre úgy gondolja, hogy nem a képesség hiánya okozza az együttműködés jelgelését, hanem a kutatók/tanárok hozzáállása, akarata. Példájával bemutatta, hogy a COVID

hatására hogyan szerveződtek össze hetek alatt egy új és jobb lélegeztetőgép megalkotásához kollégái. (Tehát a technológia, a fejlődés, a termelés és a hatékonyság melletti akarat hiányát mutatja ez a történet is, hiszen egy erős értékrendi feszültség húzódik az együttműködések felgyorsítása mögött. Ennek megváltoztatásában, amennyiben helyesnek látjuk, a narratív megközelítésnek fontosabb helye lehet, mint a strukturális kényszerekre támaszkodónak. (a szerk.)) Csath Magdolna úgy látja, hogy az értékelő- és motivációs rendszerek torz módon az egyéni teljesítményt és speciális tudástermelést támogatják. Ez nem piaci innováció, hiszen a piaci sikerhez a fejlesztők, a termelők és a fogyasztók együttes tevékenységére van szükség. Az állam, a vállalkozások és az egyetemek nem tudnak most jól együttműködni, ami a bizalmi szintet és a kohéziót is jelentősen érinti.

Trautmann László lezárásképp összefoglalja, hogy a tudásalapú gazdaság okán jöttek össze beszélgetni, és örvendetes, hogy ilyen sok nézőpont és aspektus jelent meg a beszélgetésben. Mariana Mazzucato gondolatával fejezi be, miszerint missziót kell adni a tervezési folyamat során. Felhívta a figyelmet arra, hogy hasonló missziók jelennek meg a diskurzusban, ami a gazdaság különböző területein és a technológiai jövőképről folyik.

Lits Levente